

กองระบาดวิทยา สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข

รายงาน การเฝ้าระวังโรคประจำสัปดาห์ WEEKLY EPIDEMIOLOGICAL SURVEILLANCE REPORT

DIVISION OF EPIDEMIOLOGY MINISTRY OF PUBLIC HEALTH

สารบัญ CONTENTS	การศึกษาแนวทางในการรวบรวมข้อมูลเพื่อการจัดทำรายงาน รง. 506/1 ของโรงพยาบาลต่างๆ ในจังหวัดพะเยา	433
--------------------	--	-----

การศึกษาแนวทางในการรวบรวมข้อมูล

เพื่อการจัดทำรายงาน รง. 506/1

ของโรงพยาบาลต่าง ๆ ในจังหวัดพะเยา

บทนำ

ระบบการรายงานผู้ป่วยเอดส์ได้จัดตั้งขึ้นตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2528^(1,2) โดยกองระบาดวิทยาเป็นหน่วยงานรับผิดชอบในการประสานงาน จัดเก็บข้อมูล ประมวลผล และการจัดพิมพ์สรุปรายงาน โดยอาศัยบัตรรายงาน รง.506/1^(3,4) และอาศัยนิยามผู้ป่วยที่คณะทำงานพิจารณาว่านิยามจากกระทรวงสาธารณสุข ร่วมกับคณะแพทย์ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณานิยามโรคเอดส์จัดทำขึ้นเป็นนิยามสำหรับการเฝ้าระวัง⁽⁵⁾ นิยามผู้ป่วยเอดส์ได้มีการปรับปรุงแก้ไขอยู่เสมอเพื่อให้มีคุณภาพและเหมาะสมกับสถานการณ์ของโรคมากที่สุด

สำหรับแนวทางในการรายงานผู้ป่วยโรคเอดส์และผู้ติดเชื้อเอดส์ที่มีอาการ ที่กองระบาดวิทยาได้ให้ไว้ คือ ให้สถานบริการทางการแพทย์ทั้งของรัฐและเอกชนที่ได้ให้บริการแก่ผู้ป่วยเอดส์ รายงานผู้ป่วยโดยใช้บัตรรายงาน รง. 506/1 โดยให้ส่งรายงานไปยังสำนักงานสาธารณสุข(สำหรับสถานบริการในส่วนภูมิภาค) หรือส่งรายงานไปยังสำนักอนามัยกรุงเทพมหานคร(ในกรณีที่เป็นสถานบริการในกรุงเทพมหานคร) ซึ่งจะมีการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนของจังหวัดก่อน แล้วจึงส่งบัตรรายงานตรงไปยังกองระบาดวิทยา กองระบาดวิทยาจะตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้น แล้วจึงนำมาวิเคราะห์ ผลที่ได้จะนำมาจัดทำเป็นสรุปสถานการณ์โรคเอดส์⁽⁶⁾ ซึ่งในปัจจุบันกองระบาดวิทยาสามารถที่จะรายงานได้ทุกเดือน โดยตีพิมพ์ในรายงานการเฝ้าระวังโรคประจำสัปดาห์ และในเอกสารโรเนียวที่แจกไปตามหน่วยงานต่าง ๆ

การศึกษานี้ จะเป็นการศึกษาถึงแนวทางในการรวบรวมข้อมูลของแต่ละโรงพยาบาลที่อยู่ในเครือข่ายของการเฝ้าระวังโรคเอดส์ เพื่อการจัดทำรายงาน รง.506/1 ของผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาแบบผู้ป่วยนอก

หมายเหตุ :บทความเรื่อง "การศึกษาแนวทางการรวบรวมข้อมูลเพื่อจัดทำรายงาน รง.506/1

ของโรงพยาบาลต่างๆ ในจังหวัดพะเยา จะลงพิมพ์ติดต่อกัน 4 ฉบับ ตั้งแต่ฉบับที่ 34 วันที่ 25 สก. 38 ถึงฉบับที่ 37 วันที่ 15 กย. 38

วัตถุประสงค์

1. เพื่อที่จะได้ทราบกระบวนการต่างๆที่ใช้ในการจัดเก็บข้อมูล
2. เพื่อที่จะได้ทราบถึงปัญหาในการจัดเก็บข้อมูล
3. เพื่อที่จะให้ข้อสังเกตในการดำเนินการปรับปรุงระบบในการจัดเก็บข้อมูลให้ได้ดียิ่งขึ้น

วิธีการดำเนินการ

การศึกษานี้เป็นการศึกษาแบบ Crosssectional study โดยทำการศึกษาในโรงพยาบาลที่อยู่ในเครือข่ายการเฝ้าระวังทางระบาดวิทยาของกระทรวงสาธารณสุข ทุกโรงพยาบาลในจังหวัดที่ทำการศึกษา

1. การเลือกจังหวัดที่ทำการศึกษา: จากจังหวัดที่มีอัตราการเกิดโรคสูงที่สุดของประเทศ 6 จังหวัดแรก ผู้ทำการศึกษาเลือกจังหวัดที่จะทำการศึกษาหนึ่งจังหวัด คือ จังหวัดพะเยา และทำการศึกษาในรูปแบบในการรวบรวมข้อมูลเพื่อจัดทำรายงาน รง.506/1 ในโรงพยาบาลทุกแห่งของจังหวัดพะเยารวม 7 โรงพยาบาล

2. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล: สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สาธารณสุขทุกระดับในทุกโรงพยาบาลที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บข้อมูลของผู้ป่วยโรคเอดส์และผู้ติดเชื้อที่มีอาการ ได้แก่ แพทย์, พยาบาล, เจ้าหน้าที่ฝ่ายการโรคและเอดส์, เจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการเขียนรายงาน โดยตรง, เจ้าหน้าที่ห้องปฏิบัติการทางการแพทย์ เพื่อให้ทราบแนวทางในการรวบรวมข้อมูลและจัดเขียนรายงาน

ผลการศึกษา

การรายงานผู้ป่วยเอดส์และผู้ติดเชื้อเอดส์ที่มีอาการ ที่เข้ารับการรักษาแบบผู้ป่วยนอกของโรงพยาบาลต่างๆ 7 แห่งของจังหวัดพะเยา มีความแตกต่างกัน สามารถแบ่งเป็นรูปแบบต่างๆ ได้ดังนี้

รูปแบบที่ 1

ผู้ป่วยนอกเมื่อมาพบแพทย์ ถ้าแพทย์สงสัยว่าผู้ป่วยดังกล่าวจะมีการติดเชื้อเอดส์แพทย์ก็จะส่งเจาะเลือด โดยจะส่งไปพบกับเจ้าหน้าที่ผู้ให้คำปรึกษาที่คลินิกนิรนามก่อน ถ้าผู้ป่วยมีความประสงค์จะตรวจเลือด ก็จะส่งไปตรวจเลือดที่ห้องปฏิบัติการทางการแพทย์ เมื่อเจ้าหน้าที่ผู้ให้คำปรึกษาได้รับทราบผลเลือดกลับมาแล้วจะพิจารณาว่า มีอาการเข้าได้กับนิยามผู้ป่วยเอดส์หรือผู้ติดเชื้อเอดส์ที่มีอาการ โดยจะทบทวนจากบัตรบันทึกประวัติผู้ป่วยนอก ถ้าผู้ป่วยรายดังกล่าวมีอาการเข้าได้กับนิยาม ก็จะเขียนรายงานผู้ป่วยรายดังกล่าวและจัดส่งไปยังสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด โดยที่แพทย์ไม่ได้รับรู้ผลเลือดเลย

รูปแบบที่ 2

เมื่อผู้ป่วยมาพบแพทย์ที่แผนกผู้ป่วยนอก ถ้าแพทย์สงสัยว่าผู้ป่วยรายดังกล่าวเป็นผู้ป่วยที่ติดเชื้อเอดส์ ก็จะส่งเจาะเลือดโดยจะส่งไปพบกับเจ้าหน้าที่ผู้ให้คำปรึกษา ก่อนเจาะเลือดที่คลินิกนิรนาม หลังจากได้ผลเลือดแล้ว เจ้าหน้าที่ผู้ให้คำปรึกษาประจำคลินิกจะเป็นผู้บอกผลเลือดกับผู้ป่วย และผู้ป่วยจะกลับไปพบแพทย์อีกครั้งเพื่อรับการรักษา หลังจากขั้นตอนการตรวจรักษาเสร็จสิ้นแล้ว เจ้าหน้าที่ประจำห้องตรวจจะนำบัตรบันทึกประวัติของผู้ป่วยนอกกลับมาจัดเก็บที่ห้องบัตร เจ้าหน้าที่ประจำห้องบัตรจะมีหน้าที่แยกบัตรของผู้ป่วยที่ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ว่าเป็นเอดส์หรือผู้ติดเชื้อที่มีอาการ เพื่อส่งต่อไปยังเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นผู้ที่มีหน้าที่ในการเขียนรายงาน

(อ่านต่อหน้า 441)

การศึกษาแนวทาง ๑ ในจังหวัดพะเยา (ต่อจากหน้า 434)

รูปแบบที่ 3.

รูปแบบที่ 3 จะมีลักษณะคล้ายลักษณะรูปแบบที่ 2 กล่าวคือ เมื่อผู้ป่วยมาพบแพทย์ที่แผนกผู้ป่วยนอก ถ้าแพทย์สงสัยว่าผู้ป่วยรายดังกล่าวเป็นผู้ป่วยที่ติดเชื้อเอชไอวี ก็สั่งเจาะเลือดโดยส่งไปพบกับเจ้าหน้าที่ผู้ให้คำปรึกษาก่อนเจาะเลือดที่คลินิกนิรนาม หลังจากได้ผลเลือดแล้ว เจ้าหน้าที่ผู้ให้คำปรึกษาประจำคลินิกจะเป็นผู้บอกผลเลือดกับผู้ป่วย และผู้ป่วยจะกลับไปพบแพทย์อีกครั้งเพื่อรับการรักษา หลังจากขั้นตอนการตรวจรักษาเสร็จสิ้นแล้ว เจ้าหน้าที่ประจำห้องตรวจจะนำบัตรบันทึกประวัติของผู้ป่วยนอกกลับมาจัดเก็บที่ห้องบัตร เจ้าหน้าที่ประจำห้องบัตรจะมีหน้าที่แยกบัตรของผู้ป่วยที่ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ว่า เป็นเอชไอวีหรือผู้ติดเชื้อที่มีอาการ เพื่อส่งต่อไปให้เจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นผู้ที่มีหน้าที่ในการเขียนรายงาน แต่ในรูปแบบที่ 3.เจ้าหน้าที่จะกรอกแบบรายงานเฉพาะด้านที่เป็นข้อมูลพื้นฐานของผู้ป่วยเท่านั้น ส่วนข้อมูลในส่วนของการเจ็บป่วย และการวินิจฉัยจะส่งไปให้แพทย์ผู้ทำการตรวจรักษาเป็นผู้บันทึกรายงาน หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่ก็จะรวบรวมรายงานส่งต่อไปให้สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด

นอกจากแนวทางการรายงานผู้ป่วยนอก 3 แบบนี้แล้ว พบว่า มีโรงพยาบาลบางโรงพยาบาลยังไม่มีแนวทางที่ชัดเจนที่จะนำมาปฏิบัติในการเก็บข้อมูลเพื่อการรายงานผู้ป่วยเอชไอวี

วิจารณ์

โดยหลักการในการรายงาน ระบบเฝ้าระวังควรเป็นระบบที่ง่ายที่สุด ทั้งในขั้นตอนในการปฏิบัติงานและโครงสร้างของระบบเฝ้าระวัง ระบบที่มีขั้นตอนในการรวบรวมข้อมูลเพื่อการรายงานผู้ป่วยง่าย จะได้รับการยอมรับจากผู้เขียนรายงานมากขึ้น^(6,7) และอาจทำให้ระบบนั้นมีความครบถ้วนในการรายงานสูงตามไปด้วย

วิธีการรวบรวมข้อมูลเพื่อการรายงานในรูปแบบที่ 1 เป็นรูปแบบที่ง่ายที่สุด มีขั้นตอนต่างๆค่อนข้างน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับรูปแบบที่ 2 และรูปแบบที่ 3 นอกจากนี้ รูปแบบที่ 1 ผู้เขียนรายงานเป็นผู้ที่ได้พบและสัมภาษณ์ผู้ป่วยด้วยตัวเอง ซึ่งจะทำให้ผู้เขียนรายงานได้ข้อมูลที่ครบถ้วน แต่ข้อเสียของการรวบรวมข้อมูลเพื่อการรายงานในรูปแบบที่ 1 คือ แพทย์จะไม่มีส่วนร่วมในการรายงานผู้ป่วยเลย

รูปแบบที่ 2 และ 3 เป็นรูปแบบที่ซับซ้อนยุ่งยากกว่า ต้องผ่านหลายขั้นตอนกว่าข้อมูลของผู้ป่วยจะมาถึงผู้เขียนรายงาน และในบางขั้นตอนผู้ที่มีส่วนร่วมก็ไม่ใช่ว่าเจ้าหน้าที่ทางสาธารณสุข เช่น ในขั้นตอนการแยกบัตรของเจ้าหน้าที่ห้องบัตร นอกจากนี้ ในการเขียนรายงาน ผู้เขียนรายงานจะต้องอาศัยข้อมูลของผู้ป่วยจากประวัติที่มีการบันทึกอยู่ในบัตรบันทึกประวัติผู้ป่วยนอก ซึ่งในหลายๆกรณี บัตรบันทึกประวัติผู้ป่วยนอกจะมีข้อมูลไม่เพียงพอ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงและปัจจัยเสี่ยง ซึ่งทำให้ผู้เขียนบัตรรายงานต้องอาศัยข้อมูลจากแหล่งอื่นเพิ่มเติม เช่น จากคลินิกให้คำปรึกษา

รูปแบบที่ 3 จะมีข้อดีกว่าระบบที่ 2 ก็คือ แพทย์จะเข้ามามีส่วนร่วมในการรายงานด้วย ซึ่งอาจจะทำให้ได้ข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการวินิจฉัยผู้ป่วยที่ถูกต้องมากขึ้น แต่ก็จะมีขั้นตอนขึ้นมาอีก 1 ขั้นตอนซึ่งจะทำให้ต้องใช้เวลามากขึ้น ความครบถ้วนอาจจะลดลงในกรณีที่แพทย์บางคนไม่ให้ความร่วมมือ หรือการตกหล่นในการรวบรวมรายงานจากแพทย์

จะเห็นได้ว่า ขั้นตอนในการจัดทำรายงานของแต่ละโรงพยาบาลในจังหวัดพะเยา มีความแตกต่างกัน นอกจากนี้ 2 โรงพยาบาลจาก 7 โรงพยาบาลยังไม่มีวิธีการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาพยาบาลแบบผู้ป่วยนอก ซึ่งจะทำให้การรายงานผู้ป่วยโรคเอดส์และผู้ติดเชื้อเอดส์ที่มีอาการ ที่เข้ารับการรักษาพยาบาลแบบผู้ป่วยนอกต่ำกว่าความเป็นจริงได้ ปัจจัยที่น่าจะมีผลต่อขั้นตอนในการรายงานผู้ป่วยโรคเอดส์และผู้ติดเชื้อเอดส์ที่มีอาการ คือ ขนาดของโรงพยาบาล, โครงสร้างในการบริหารจัดการภายในของโรงพยาบาล, ตัวบุคลากรที่มีความเหมาะสม และการเก็บรักษาความลับของผู้ป่วย

โดยทั่วไป กองระบาดวิทยา ซึ่งเป็นผู้วางระบบควรจะให้คำแนะนำเบื้องต้นว่า ระบบการจับเก็บควรจะเป็นอย่างไร ฝ่ายใดควรจะเป็นผู้รับผิดชอบ ใครควรจะเป็นผู้รับผิดชอบในการเขียนรายงาน ใครควรจะเป็นผู้รับผิดชอบในการรวบรวมรายงานเพื่อส่งต่อไปยังสำนักงานสาธารณสุข และแพทย์ควรจะมีส่วนร่วมในการรายงานอย่างไร แต่สุดท้ายแล้ว โรงพยาบาลโดยคณะกรรมการบริหารของแต่ละโรงพยาบาลควรจะเป็นผู้จัดระบบดังกล่าวออกมาให้ชัดเจน โดยประยุกต์จากคำแนะนำเบื้องต้นที่กองระบาดวิทยาได้ให้ไว้ และควรจะมีการจัดทำเป็นหนังสือคู่มือออกมา เพื่อให้ทุกคนในโรงพยาบาลจะสามารถเข้าใจได้ตรงกัน และเมื่อมีการเปลี่ยนตัวผู้ปฏิบัติงานจะได้ไม่มีปัญหา

กิตติกรรมประกาศ

1. แพทย์หญิงเพชรศรี ศิริรินทร์	2. นายแพทย์อำพน ศิริบุญมา
3. นายแพทย์ดาวฤกษ์ สิทธิวนิชย์	4. นายแพทย์ไพบุลย์ ธนเกียรติสกุล
5. นายแพทย์เจษฎา พิชัยจุมพล	6. แพทย์หญิงอารีย์ ดันบรรจง
7. นายแพทย์สมนึก ชีวเกียรติยิ่งยง	8. นายแพทย์ชาลี สุเมทวนิชย์
9. นายแพทย์สรกิจ ภาคิษฐ์	10. นายแพทย์ศิริชัย ลิ้มสุวรรณ

11. เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลทั้ง 7 แห่งของจังหวัดพะเยา

บรรณานุกรม

1. กรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข. คู่มือการปฏิบัติงานเรื่องแนวทางการดำเนินงานป้องกันและควบคุมโรคเอดส์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, 2530.
2. Thongcharoen P, Wasi C, Louisirirothanakul S. Human immunodeficiency virus infection in Thailand. Bangkok: Aksomsmai, 1989.
3. กองระบาดวิทยา สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข. สรุปรายงานเฝ้าระวังโรค 2528. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, 2530.
4. กองระบาดวิทยา สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข. นิยามผู้ป่วยโรคเอดส์และผู้ติดเชื้อเอดส์ที่ใช้ในการเฝ้าระวังโรค ฉบับปรับปรุงแก้ไข ตุลาคม 2532. รายงานการเฝ้าระวังโรคประจำปี 2532; 20(9s): 1-33.
5. คณะทำงานพิจารณาร่างนิยามและแนวทางในการเฝ้าระวังโรคเอดส์ กองระบาดวิทยา สำนักงานปลัดกระทรวง และกองโรคเอดส์ กรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข. นิยามผู้ป่วยโรคเอดส์และผู้ติดเชื้อเอดส์ที่มีอาการที่ใช้ในการเฝ้าระวังโรค ฉบับปรับปรุงแก้ไขครั้งที่ 4 (สิงหาคม 2536). รายงาน

การเฝ้าระวังโรคประจำสัปดาห์ 2536; 24(2s): 1-39.

6. Klaucke DN, Buehler JW, Thacker SB, et al. Guidelines for evaluating surveillance system. MMWR 1988; 37(ss-5): 1-18.

7. Lynberg MC, Gilberto CF, Edmonds LD, Mulinare J. Evaluation of the birth defects monitoring program, 1982-1985. The International Journal of Abnormal Development 1993; 48(6): 650-658.

คณะผู้ทำการศึกษา

1. นายแพทย์ธนรักษ์ ผลิพัฒน์1

2. นางสาวยุภาพร ศรีจันทร์2

3. นางสุจิตร์ สิริบุญโธ2

4. แพทย์หญิงพจมาน ศิริอารยาภรณ์1

5. นางอรพรรณ แสงวรรณลอย1

6. นางวนันสนันท์ รุจิวิพัฒน์1

7. รอ. สยาม ศรีสุคนธ์1

8. นายแพทย์ปรีชา เปรมปรี1

1 กองระบาดวิทยา สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข

2 สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพะเยา